

Türkçede Eylemsilerle Kurulan Sıfat İşlevli Yan Tümcelerin Farsçada Kullanımı Üzerine

Esin Eren Soysal*

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü, Karaman, Türkiye

Öz

Ural-Altay dil ailesine ait olan Türkçe ve Hint-Avrupa dil ailesine mensup olan Farsça arasında uzun yıllar bir etkileşim olmuştur. Bu diller arasında bazı benzerlikler ve farklılıklar belirlenmiştir. Sözdizimi açısından özne+nesne+yüklem şeklindeki tümce dizilişinde her iki dil arasında benzerlik olmasına rağmen tümce yapılarında özellikle de bileşik tümcelerde farklılıklar görülmektedir. Temel ve yan tümcelerden oluşan bileşik tümceler Türkçede fiilimsiler ya da birtakım eklerle kurulurken Farsçada bileşik tümceler eklerin ya da edatların çekimli fiilleri olan tümceleri birleştirmesiyle oluşmaktadır. Bu farklılıklardan biri de sıfat işlevli yan tümcelerde görülmektedir. Çalışmada Farsça ve Türkçede var olan sıfat işlevli yan tümceler arasında ne tür farklılıklar olduğu ifade edilecektir. Diller arasında var olan bu farklılıklar tercüme yapılırken birtakım anlam kaymalarına, bazı öğelerin çıkarılmasına veya eklenmesine neden olmaktadır. Bu yüzden metin aktarımlarının en iyi şekilde yapılabilmesi için her iki dilin sözdizimi özellikleri konusunda yeterli bir bilgi birikimine sahip olunması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sıfat İşlevli Yan Tümceler, Dilbilgisi, Bileşik Tümceler, Fiilimsiler.

Makale Bilgileri:

Gönderim / Received:

14.11.2016

Kabul / Accepted:

19.01.2017

* Sorumlu Yazar:

Karamanoğlu Mehmetbey
Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi,
Karaman, Türkiye
esineren1336@hotmail.com

On the Use of Adjective Functioned Sub-Ordinate Clauses Formed In Turkish with Gerunds In Persian Language

Abstract

There has long been an interaction between Turkish belonging to Ural Altaic Language Family and Persian belonging to Indo-European Language Family. There are certain similarities and differences between these languages. Though Turkish and Persian Languages have a syntactical similarity based on constructing a sentence to subject+object and verb rule, there are differences in terms of sentence structures especially in compound sentences. Having basic and sub-ordinate clauses, compound sentences are formed in Turkish with gerunds or some affixes

To cite this article:

Eren Soysal, E. (2017). Türkçede eylemsilerle kurulan sıfat işlevli yan tümcelerinin Farsçada kullanımı üzerine. *Curr Res Soc Sci*, 3(1), 1-8.

though they are formed in Persian by compounding sentences having finite verbs with affixes and prepositions. One of these differences can be seen in adjective functioned sub-ordinate clauses. In this study, differences between Turkish and Persian Languages in terms of adjective functioned sub-ordinate clauses will be focused on. These differences between languages cause meaning shifts in translation activity or addition/omission of some sentential elements. That's why, one should have a certain amount of knowledge about syntactical features of these two languages in order to make text transfer problem free.

Keywords: Adjective Functioned Sub-Ordinate Clauses, Grammar, Compound Sentences, Gerunds.

Giriş

Tümce, kelime ve kelime gruplarının bir araya gelerek oluşturduğu, bir duygu, düşünce ve yargı bildiren kip, zaman ve şahıs özelliği olan bir yapıdır. Tümce anlamlarına göre, yüklemine göre, dizilişlerine ve yapılarına göre birçok türe ayrılmaktadır. Tümceler yapılarına göre basit ve bileşik olarak iki temel başlık altında incelenmektedir. Bu çalışmada, Türkçede bileşik tümcenin alt başlıklarından olan fiilimsilerle kurulan sıfat işlevli yan tümce yapıları incelenip, Farsçada bulunan tümce yapılarıyla karşılaştırılacaktır.

Türkçede bileşik tümceler bir temel tümceden ve yan tümcelerden oluşmaktadır. Basit tümce tek bir yargıdan oluşurken, bileşik tümce içinde birkaç yargı barındırmaktadır (Banguoğlu, 2011, s. 546). Örneğin, *Kızının soylu duygular arkasında gizlediği sınıf farkı anlayışını o zaman sezdim*, tümcesinde ad, belirteç ve eylem kökenli (gizlediği ve sezdim) iki öge bulunmaktadır. Ancak eylemleri farklı kılan aldıkları çekim ekleridir.

Bu iki eylem arasındaki farkı görebilmek için, yukarıdaki tümce öğelerine göre çözümlendiğinde, tümcenin öznesi (*Ben*), belirteç görevinde (*o zaman*), sonda yer alan bir yüklem (*sezdim*) ve

ortada bir öbek halinde bulunan -i durumundaki bir tümleçten (*Kızının soylu duygular arkasında gizlediği sınıf farkı anlayışını*) oluşmaktadır. -i tümlecinin de bir eylem ve bu eylemin yönettiği öğelerden oluşan bir tümcecik olduğu (*Kızı soylu duygular arkasında sınıf farkı anlayışını gizledi*) görülür. İçinde özne, eylem ve tümleç gibi öğeler bulundurduğundan bir tümce, ama diğer yandan bir başka tümcenin -i durumundaki bir ögesi, belirtili nesnesidir.

“Yandan gelen saçmalardan biri kuşun bir gözünden öteki gözüne geçerek kör etmişti.” tümcesi de öğelerine göre incelendiğinde; tümce özne (*saçmalardan biri*), belirteç (*kuşun bir gözünden öteki gözüne geçerek*), tümcenin sonunda yer alan (*kör etmişti*) eylem, (*Yandan gelen*) kelime grubu olan sıfat işlevli yan tümceden oluşmaktadır. Sıfat işlevli yan tümce tam olarak eylem bildirmeyen ve öznesi temel tümcenin öznesiyle ortak bir tümce konumundadır.

Örneklerden anlaşıldığı üzere, Türkçede yapı bakımından iki ayrı tümce biçiminden bahsedilebilir. Bazıları bir özne ve eylemden (ya da eylem öbeğinden) oluşan, bir temel tümcedir. Diğerleri ise bir birleşik tümce içinde, o tümcenin bir ögesi olarak kullanılan yapılardır. Bunlar bağımsız birimler olarak karşımıza çıkmaz; birer tümce ögesi olarak kullanılırlar. Bu tümceler de yan tümce olarak adlandırılır. Temel tümceler doğrudan doğruya metnin yapı taşlarıdır, ötekiler ise bir tümcenin içinde yer alan alt birimlerdir (Erkman-Akerson, Özil, 1998, s. 51-52).

Farsçada ise bir bileşik tümcede genel olarak asıl hükmü ve amacı taşıyan bir temel tümcecik (فرا کرد پایه) (فرا کرد پایه ile bu temel tümcecikğin anlamını tamamlayan ve mükemmelliğini sağlayan bir ya da birkaç yan tümcecik (فرا کرد پیرو) bulunabilir. Bu yan tümcecikler fiil ve ek fiil dışında ya temel tümcecikğin öğelerinden birinin rolünü oynayabilir ya onu açıklayıp izah edebilir ya da temel tümcecikğin icra edilmiş şartını veya onda verilmiş hükmün nedenini, amacını ve sonucunu bildirirler (Enverî- Geyvâ, 1390/ 2012, s. 323).

روشن شود که کلی موجودات هستی اند. (1)

Bütün varlıkların var olduğu açıktır.

این همه آنند که دی نبودند و فردا نخواهند بود. (2)

Bunların hepsi (odur ki) dün olmadılar yarın olmayacaklardır.

اگر بخلافت این بود، سهام فکر او متلاشی شود و بر هدف صواب بجمع نیاید. (3)

Eğer aksi olursa, onun düşünce okları darmadağın olur ve doğru hedefte toplanmaz.

Yukarıdaki tümceler incelendiğinde 1. Tümcede (açıktır روشن شود) temel tümcesi (که) -ki rabıt harfi ve (Bütün varlıkların var olduğu کلی (موجودات هستی اند) yan tümcesi yer almaktadır. Temel tümce, sadece çekimli bir eylemden, yan tümce ise temel tümcenin öznesi durumunda olup, özne “bütün varlıklar (کلی (موجودات هستی اند))” ve eylemi (çekimli bir fiilden oluşmaktadır.

2. tümce Farsça tümce yapılarından olan ve bedel tümcesi olarak adlandırılan temel ve yan tümceden oluşan bir bileşik tümcedir. Bu yapının temel tümcesi (این همه آنند) ek fiil ve birkaç zamirden oluşmaktadır, yan tümce temel tümcedeki bu zamirin ne olduğunu açıkladığı için Farsçada bu tarz tümceler bedel tümcesi olarak adlandırılmaktadır. Bu yan tümce iki zaman belirtecinden ve iki çekimli fiilden oluşmaktadır.

3. tümce (اگر) eğer bağlacıyla başlayan bir şart tümcesinden oluşan bileşik tümcedir.

Hem Türkçe hem de Farsçadaki bileşik tümceler incelendiğinde Türkçede bileşik tümcelerde, temel tümceler ana düşünceyi taşır ve esas yargıyı üzerinde bulundurur. Yan tümceler kuruluş bakımından tümce değerindedir ve bir yargı bildirir, ancak bu yargı, temel tümcenin yargısını tamamlayıcı ve destekleyici niteliktedir (Eker, 2012, s. 366). Farsçada ise bağlaçlar yardımıyla birbirlerine bağlanan ya da bağlaçsız olarak art arda sıralanan bağımsız tümcelerin oluşturduğu tümceye **sıralı bileşik tümce** ve birbiri içerisinde görev alan tümceciklerden oluşan tümcelere ise **bağımlı bileşik tümce** denir (Yıldırım, 2005, s. 111).

Sıfat İşlevli Yan Tümcelerinin Farsçada Kullanımı

Birkaç tümce örneğinden sonra, daha öncede belirtildiği gibi asıl değinilmek istenen, Türkçede fiilimsilerle kurulan girişik tümce olarak adlandırılan sıfat işlevli yan tümcelerin Farsçada ne şekilde oluştuğunun incelenmesidir.

Bir temel tümce ve eylemsiyle kurulmuş bir veya birkaç yan tümceciğin ya da bir tümce içinde ad gibi kullanılmış bağımsız bir tümcenin birlikte oluşturdukları tümce, Türkçede girişik tümce olarak adlandırılmaktadır. Girişik tümcenin yan tümcesi bir eylemsiyle kurulmuştur. (Demir, 2006, s. 246). Türkçede fiilimsilerle (sıfatfiil, isim fiil, zarffiil) kurulan tümcelerde yan tümcecik temel tümcenin öznesi, nesnesi, tümleci ya da bu öğelerden birini tamamlayan söz öbeği durumunda olur. Yan tümcenin bir ögesi ile temel tümcenin de bir ögesi ortak öge konumuna gelir. Yan tümcenin fiilleri tam bir fiisel özelliklere sahip değildir ama tam anlamıyla da özelliklerini yitirmemişlerdir.

Van Valin, bileşik tümcelerin birkaç tümceyi içinde barındıran yapılar olduğunu belirtir. Fiilimsi tümceciğinden olan sıfat işlevli yan tümceciğe değinerek, temel tümcedeki bir ögenin niteleyicisi olarak adlandırmakta ve İngilizcede nitelenen ismi head (baş) olarak ve sıfat işlevli yan tümceciği de ardından gelen bir tümcecik olarak belirtmektedir. Türkçede ise bunun tam tersi olduğunu nitelenen ismin sonra, sıfat işlevli yan tümcenin önce geldiğini açıklamaktadır (Van Valin, 2004, s. 47).

Anderson'a göre, sıfat işlevli yan tümceler ilişkili

tümcecikler tarafından oluşturulan belirteç pozisyonundaki ayırıcı yapı içerisine yerleştirilirler (Anderson, 2005, s. 192).

Atların kumlu yolda intizamsız izler bırakan ayakları gıcirtılı ve ezik sesler veriyordu örneği çözümlendiğinde; temel tümce (*Atların ayakları gıcirtılı ve ezik sesler veriyordu*), tümcenin öznesi belirtili isim tamlamasından (*Atların ayakları*), nesnesi bir sıfat tamlamasından (*gıcirtılı ve ezik sesler*) ve eylemi (*veriyordu*) fiilinden oluşmaktadır. Yan tümce, temel tümcenin belirtili isim tamlamasında tamlananı niteleyen (*kumlu yolda intizamsız izler bırakan*) sıfat görevli bir yan tümcedir. Eylem –an, –en sıfat fiil ekiyle fiilimsi

durumuna gelmiştir.

Bu tarz niteleme görevli tümceler Farsçada çok kullanılan bir tümce çeşididir. Asıl bileşik tümce olarak tanımlanmaktadır. Çünkü en ince fikirleri ifade etmede yarar sağlamaktadır. Modern Farsçada niteleme görevli yan tümcecikle kurulu bir bileşik tümcede, gramatikal aletler denilen bir tür özellik oluşturacak bağlılık ilgileri vardır (Şahinoğlu, 1997, s. 568).

Bunlar:

1- Rabit harfleri (-ki) که eski şekliyle کی ve که yerine (için) تا ve (nerede) کجا rabit harfleri de kullanılmıştır.

یک عده از کارگراها که روز قبل جای دیگری کار کرده بودند، کناره ی انبار درازکشیده و خستگی روز قبل را از تنشان بدر می کردند.

Önceki gün başka yerde çalışan bir grup işçi, ambarın kenarına uzanıp ve o günün yorgunluğunu atıyorlardı.

Verilen tümce öğelerine göre incelendiğinde; (*Önceki gün başka yerde çalışan* روز قبل جای (دیگری کار کرده بودند) şeklinde Farsçada koyu yazılan kısım (-ki) که rabit harfiyle birlikte (*bir grup işçi* از کارگراها) kelime grubunun sıfatı olarak tümcede yer almaktadır. Tümce özne “*bir grup işçi* (یک عده از (کارگراها)”, eylem “*atıyorlardı* (بدر می کردند)”, nesne “*o günün yorgunluğunu* (خستگی روز قبل)”, dolaylı tümleş “*ambarın kenarına* (کناره ی (انبار) ve özneyi niteleyen sıfat işlevli yan tümceden oluşmaktadır. (-ki) rabit harfi kendinden

sonra gelen ve çekimli fiili olan tümceyi kendinden önceki tümceye bağlamakta, bir kelime yerine tümce ile niteleme görevi yapmaktadır. Ayrıca Farsça tümcede yer alan (bedenlerinden از (تنشان) kelimesinin tercümesi Türkçede anlatım bozukluğuna yol açacağından ve böyle bir ifade biçimi Türkçede yer almadığından yapılmamıştır.

2. İşaret Yâ’sı: Eğer tayin edilen kelime veya kelime grubu belirsizse umumiyetle sonuna bir işaret yâ’sı (ی) ya da başına (bu) این ve (o) آن işaret zamirleriyle (her) هر belgisiz sıfatı gelir, görevleri (-ki) که den sonraki yan tümceciğin hangi öğeyi belirlediğine yardım etmektedir.

خفاشها حیوانات عجیبی هستند که هر روز در باره زندگی آنها نکات جدیدی کشف می شود.

Yarasalar, her gün yaşamları hakkında yeni hususlar keşfedilen tuhaf hayvanlardır.

(-ki) که den önce yer alan (*tuhaf hayvanlar* (حیوانات عجیبی) sıfat tamlamasının niteleyicisi durumundadır. (*Tuhaf* عجیبی)

kelimesinin sonunda yer alan bir işaret yâ’sı (ی), (-ki) که den sonra gelen tümcenin (*tuhaf* عجیب) kelimesini niteleyeceğini işaret etmektedir.

برفی که از صبح بریده بریده شروع شده، حالا سنگین و لاینقطع می بارید.

Sabah yavaş yavaş başlayan kar, şimdi yoğun ve aralıksız yağıyor.

Bu tümcede (-ki) که den önce (*Kar* برف) kelimesi ve sonunda bir işaret yâ'sı (ی), yer almaktadır. (*Kar* برف) kelimesini, (*Sabah yavaş yavaş başlayan شروع* از صبح بریده بریده شروع شده) tümcesi nitelemektedir. Bu tümcenin niteleme görevinde yer aldığı (*Kar* برف) kelimesinin sonunda yer alan işaret yâ'sı (ی) belirtmektedir.

3. Aidler: Temel tümcedeki isim veya isimsel bir ögenin yerine kullanılan ve her zaman yan tümcecik içinde yer alan şahıs, müşterek ve işaret

zamirlerine denir.

او جوهری است که منبع او دلست.

O, kaynağı kalp olan bir cevherdir tümcesine bakıldığında (*cevher* جوهری) kelimesi yerine yan tümcede (o) zamiri kullanılmıştır. Eğer temel tümcedeki kelime yan tümcede aynı görevde kullanılmazsa buradaki gibi (*onun kaynağı منبع* او) şeklinde tamlama kurarsa ya da başka bir öge durumunda olursa bu şekilde yerine zamir kullanılır.

با این طریق در میان هر قومی یک زبان رسمی یا ادبی بوجود آمد که با آنها می نوشتند و می کوشیدند که بهمان نیز سخن بگویند و قواعد آن را می آموختند.

Bu yolla her toplum içinde, kendisiyle yazdıkları, bizzat onunla konuşmaya çalıştıkları ve kurallarını öğrendikleri ve öğrettikleri resmî ya da edebî bir dil meydana geldi.

Örnek incelendiğinde (*dil* زبان) kelimesi (*Bu yolla her toplum içinde resmî ya da edebî bir dil meydana geldi*) tümcesinin öznesi konumunda yer almaktadır. (-ki) که harfi ile başlayan (*Kendisiyle yazdıkları, bizzat onunla konuşmaya çalıştıkları ve kurallarını öğrendikleri ve öğrettikleri* که با آنها می نوشتند و می کوشیدند که بهمان نیز سخن بگویند و قواعد آن *dil* yan tümce ise öznenin “*dil*

” niteleyicisi görevindedir. Yan tümce de koyu renkle belirtilen kısımlar (*dil* زبان) öznenin tekrar tekrar yan tümcede kullanılmasından kaçınmak için kullanılan işaret zamirleridir.

4. Bağımlı ögeler: Farsçada (-ki) که ve (çe) چه rabıt harflerinin belgisiz zamir (her هر) veya belgisiz isimlerle oluşturduğu bileşik rabıt harfleri bağımlı öge adını alır.

هر که را دیدی به خانه ما بیاورد.

Gördüğün herkesi evimize getir.

هر که بدی را بکشد، خلق را از بلای او برهاند

Kötü birini öldüren halkı onun belasından kurtarır.

Her iki tümce incelendiğinde; (her هر) belgisiz zamiriyle bağımlı bir öge oluşturulmuştur. Bu ögeler çelimli fiili olan yan tümce görevindedir ve bu belgisiz zamirin niteleyicisidir.

5. Tümceciklerin Art Arda Gelme Düzeni: Yan tümcecik hiçbir zaman temel tümceden önce gelmez.

طنابهایی که بار را با آنها می بستند، به درون کشتی حمل می کردند.

Yükü bağladıkları halatları, gemiye taşıdılar.

Tümce öğelerine göre analiz edildiğinde; (*Yükü bağladıkları* *بستند* *می* *آنها* *را* *با*) şeklinde yer alan yan tümce

(*halatları* *طنابهایی*) kelimesinin niteleyicisi görevindedir. Bu kelimeyi yan tümceye bağlayan sıfat işlevli yan tümcelerde bulunması gereken (-ki) *که* harfi ve işaret *yâ'sı* (*ی*) yer almaktadır.

Verilen bu örnekte ve diğer örneklerde görüldüğü gibi, niteleme görevli yan tümceler her zaman temel tümceden sonra yer almaktadır.

6. Gozârelerin (Yüklemlerin) Kip ve Zamanları: Temel tümceciğin fiilinin zamanı tümcenin anlamına göre değişiklik göstermektedir.

هنوز حرفش را تمام نکرده بود که آن زن با عینک دودی که به چشمش زده بود، گفت. دوباره رویش را بر گردانید و

Henüz konuşmasını bitirmemişti ki siyah gözlüklü kadın tekrar ona döndü ve dedi.

Yukarıdaki tümce incelendiğinde iki tane -ki (*که*) bağlacı bulunmaktadır, birinci -ki Farsçadan Türkçeye geçmiş olan *ki* ile aynı anlamda olan *ki*'li bileşik tümcedir. İkinci -ki Türkçe tümceye tercüme edilirken yazılmayan siyah gözlüğü niteleyen (*gözüne taktığı* *که به چشمش زده*) anlamında olan bir sıfat işlevli yan tümcedir. Türkçede anlatım bozukluğuna yol açtığı için tercüme edilirken çevrilmemiştir. Tümcede üç tane temel tümce bulunmaktadır.

1. *henüz sözünü bitirmemişti* *را* *حرفش* *را* *تمام* *نکرده* *بود* *Henüz* *zaman* *zarfı*, *öznesi* (*o*) *zamiri*, *“sözünü* *(حرفش* *را)* *nesne* *durumunda*, *“bitirmemişti* *(تمام* *نکرده* *بود)* *tümcenin* *eylemi* *konumundadır.*

2. *(Siyah gözlüklü kadın tekrar ona döndü* *آن زن با عینک دودی که به چشمش زده بود، دوباره رویش را بر گردانید*) *tümcesinde* *özne* *“siyah gözlüklü kadın* *(آن زن با عینک دودی که به چشمش زده بود* *nesnesi* *“Ona* *(رویش* *را)* *zarf* *“tekrar* *(بر گردانید)* *eylemi* *“döndü* *(رویش* *را)* *fiilidir.* *“Ona* *(رویش* *را)* *nesnesinin* *Farsçasında* *“Onun yüzüne”* *şeklinde* *bir* *kullanım* *vardır.* *Fakat* *bu* *şekilde* *tercüme* *edildiğinde* *Türkçede* *anlatım* *bozukluğuna* *yol* *açacağı* *için* *“Ona* *(رویش* *را)* *şeklinde* *tercüme* *edilmiştir.*

3. tümce *“dedi* *(گفت)* *fiilinden* *oluşan* *öznesi* *gizli* *özne* *olup* *“O”* *zamirini* *kastetmektedir.*

در یکی از ایستگاه پیاده شدیم، این جا « ویلورویل» بود از چند کوچه ی پست و بلند که دیوار های سنگی و گلی دو طرف آن ها کشیده شده بود رد شدیم.

Durakların birinde indim, burası “Vilorvil” di. Her iki tarafında taş ve çamur duvarlar çekilmiş alçak ve uzun birkaç sokaktan geçtim.

Tümce çözümlendiğinde iki tane tek bir yargı bildiren tümce ve bir tane yan tümcesi niteleme görevli sıfat işlevli yan tümce olduğu görülmektedir. *“Duraklardan birine indim* *(در*

یکی از ایستگاه پیاده شدیم *tümcesi* *(یکی از ایستگاه پیاده شدیم)* *öznesinden*, *“durakların birinde* *(در یکی از ایستگاه پیاده شدیم)* *tümlecinden* *ve* *“indim* *(پیاده شدیم)* *fiilinden* *oluşmaktadır.* *Burası “Vilorvil” di*

tümcesinde, “*Burası (این جا)*” *belgisiz zamir ve (“Vilorvil” di)* isim tümcesidir. “*Her iki tarafında taş ve çamur duvarlar çekilen alçak ve uzun birkaç sokaktan geçtim* (از چند کوچه ی پست و بلند که دیوارهای سنگی و گلی دو طرف آن ها کشیده شده بود رد شدیم.)” tümcesi sıfat işlevli yan tümcesi olan bir bileşik tümcedir. Özne (*Ben*), “*alçak ve uzun birkaç sokaktan* (از چند کوچه ی پست و بلند) -den tümcesi “*geçtim* (رد شدیم)” tümcenin

eylemidir. “*Her iki tarafında taş ve çamur duvarlar çekilmiş* (دیوارهای سنگی و گلی (دو طرف آن ها کشیده شده بود) tümcesi sokak sözcüğünü niteleyen yan tümcedir. Farsça yazılı halini incelediğimizde tümce çekimli bir fiilden oluşan kip ve zaman bildiren bir tümcedir. Ancak Türkçeye çevrildiğinde anlamlı bir çeviri olması için çekimli bir fiili olan sıfat işlevli yan tümce çekimsiz bir fiili olan temel tümcenin sıfat fiili şeklinde tercüme edildi.

آرزوی یک چنین ساعتی را می کردم که با تو در اطاق تنها درد دل بکنم.

Onunla boş bir odada derdimi paylaşacağım böyle bir anı (saati) arzuluyorum.

Yukarıdaki tümce çözümlendiğinde, tümce sıfat işlevli yan tümce, temel tümce ve işaret ya’sı parçalarından oluşmaktadır. Temel tümce “*Böyle bir anı (saati) arzuluyorum* (آرزوی یک چنین) kısmından oluşmaktadır. Öznesi (*Ben*) gizli özne, yüklemi “*arzuluyorum* (آرزوی می کردم) fiilinden, nesnesi “*böyle bir anı(saati)* (یک چنین ساعتی) ve “*saat* (ساعت)” kelimesinin sonunda bulunan “*Ya* (ی)” işaretinden oluşmaktadır. Sıfat

işlevli yan tümce nesneyi nitelemektedir. “*Onunla boş bir odada derdimi paylaşacağım* (با تو در) kısmından oluşmaktadır. Öznesi yine *ben* zamirinin olduğu gizli bir özneye sahiptir. “*Onunla* (با تو)” kısmı tümleç, “*boş bir odada* (در اطاق تنها)” kısmı ise yer tümlecidir. Tümleç kendi içinde sıfat tamlaması halindedir. Yüklemi “*derdimi paylaşacağım* (درد دل بکنم)” fiilinden oluşmaktadır.

در ادبیات معاصر ایران، انزوا و گوشه گیری یک معنای منفی دارد که توأم با یأس و شکست و ناامیدی همراه است.

Çağdaş İran edebiyatında, inzivaya çekilmenin yas, yenilgi ve ümitsizlik ihtiva eden olumsuz bir anlamı vardır.

Tümce öğelerine göre incelendiğinde, temel tümce, sıfat işlevli yan tümce ve (-ki) که harfinden oluşmaktadır. Temel tümcede özne “*inzivaya çekilmenin* (انزوا و گوشه گیری), dolaylı tümleç “*Çağdaş İran edebiyatında* (در (ادبیات معاصر ایران), eylem (sıfat tamlaması ve yardımcı fiilden oluşmaktadır) “*olumsuz bir anlamı vardır* (یک معنای منفی) (دارد) ve eylemde yer alan sıfat tamlamasının niteleyicisi görevinde olan “*yas, yenilgi ve ümitsizlikle anlamdaş olan* (توأم با یأس و شکست و ناامیدی همراه است) yan tümceden oluşmaktadır. Sıfat işlevli yan tümce

sıfat ve ek fiilden oluşan tek öğeli bir çekimli tümcedir. Tümcenin Farsçasında yer alan “*inzivaya çekilme*” kelime grubu aynı anlama sahip iki kelimedenden oluşmaktadır. Ancak Türkçeye aktarılırken iki kelime tek kelime şeklinde aktarılmıştır. Anlamdaş olan iki kelimenin yazılması anlatım bozukluğunu yol açacağından tercih edilmemiştir.

Sonuç

Türkçe ve Farsça sıfat işlevli yan tümceler incelendiğinde, her iki dilde öznenin, nesnenin ya da bir tamlamanın bir kısmını niteleyen yan

tümcelerinde olduğu görülmektedir. Türkçede bu tür tümceler girişik tümce olarak adlandırılmaktadır. Girişik tümceler bir temel tümce ile eylemsiyle kurulmuş bir veya birkaç yan tümceciğin ya da bir tümce içinde ad gibi kullanılmış bağımsız bir tümcenin birlikte oluşturdukları tümceye denilmektedir. Türkçede bu tümceler yan tümcesi, kuruluşu bakımından bir tümce değeri taşısa da anlam bakımından tam olarak bir tümce şeklinde değerlendirilmemektedir. Bu tümcelerde yer alan fiil konumunda olan eylemler çekimli bir fiil şeklinde kullanılmamaktadır. Bu yüzden temel tümcenin tamamlayıcı bir ögesi şeklinde değerlendirilmekte ve bağımsız bir tümce olarak kullanılmamaktadır. Farsçada ise bileşik tümceler incelendiğinde, niteleme görevinde olan yan tümce çekimli fiili olan bir tümceden oluşmaktadır, temel tümcede yer alan sonuna bir işaret ya'sı getirilen kelimeyi nitelemekte ve hangi kelimenin yan tümcesi olduğunu belirtmektedir. Bu tümceler sıfat işlevli yan tümce görevinde de olsa öğeleri olan bağımsız tümcedirler. Her iki dilde yer alan bu dilbilgisel farklılıklar tercüme yapılırken birtakım anlam kaymalarına, bazı öğelerin çıkarılmasına veya eklenmesine neden olmaktadır. Bu yüzden metin aktarımlarının en iyi şekilde yapılabilmesi için her iki dilin sözdizimi özellikleri konusunda yeterli bir bilgi birikimine sahip olunması gerekli görülmektedir. Hangi öğelerin tercüme edilmesi veya edilmemesi gerektiğinin doğru saptanması, anlatım ve ifade bozukluklarının yaşanmaması gerekmektedir.

Kaynakça

- Anderson, S. R. (2005). *Aspects of The Theory Clitics*. Newyork: Oxford University Press Inc.
- Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Demir, T. (2006). *Türkçe Dilbilgisi*. Ankara: Kurmay Kitap Yayın Dağıtım.
- Eker, S. (2012). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara.
- Enverî, H. ve Geyvâ, H. A. (1390/ 2012). *Destûr-İ Zebân-İ Fârsî 2*. Tahran.
- Erkman-Akerson, F. ve Özil, Ş. (1998). *Türkçede Niteleme Sifat İşlevli Yan Tümceler*. İstanbul.
- Şahinoğlu, M. (1997). *Farsça Grameri Sarf ve Nahiv*. İstanbul.
- Van Valin Jr. R. D. (2004). *An Introduction To Syntax*. UK: The Press Syndicate Of The University Of Cambridge.
- Vural, H. ve Böler, T. (2012). *Ses ve Şekil Bilgisi*. İstanbul.
- Yıldırım, N. (2005). *Farsça Cümle Bilgisi*. Erzurum: Fenomen Yayıncılık.